

Ög 137. Kvarntorp, Svanshals sn.

Pl. 73.

Äldre avbildningar: E. Brate, Foto (ATA).

Den mystifierande runstenen vid Kvarntorp erbjuder först problemet om dess äkthet och ålder, därefter — om äktheten godtages — frågan om stenens ursprungliga placering och textens tolkning.

Vad då först äkthetsfrågan beträffar, kunde man vara böjd att fästa avseende vid, att finnarens, kvarnägaren K. P. Anderssons, farfar hade varit en stor 'fortidsvurmare', som vid sin gård Dalbobeta i Svanshals sn hade rest ett antal stenar: offerstenar m.m. Detta hade skett redan på 1700-talet, enligt vad ännu kvarlevande släktingar meddelat mig, och dess stenar stå ännu kvar vid gården. Hr Karl Samuelsson berättade sommaren 1946 för mig, att Karl Petter Andersson, som förut varit lantbrukare i Millingstorp, kort tid efter det han kom till Kvarntorp tog upp stenen Ög 137 ur bäcken och för det erhöi en »medalj», vilken min sagesman flera gånger sett. Min framkastade misstanke, att Andersson själv kunde ha iordningställt stenen, därtill inspirerad av minnena från barndomshemmet i Dalbobeta, fann såväl hr Samuelsson som övriga äldre personer i Kvarntorp, vilka väl kände Andersson, icke trolig, då Andersson till sin läggning visserligen var händig och påhittig men saknade alla förut-sättningar för att kunna åstadkomma en sådan inskrift. Men vad som i sista hand talade mot antagandet, att Andersson ditforslat stenen annorstädes ifrån och arrangerat en inskrift på den, var det förhållandet, att enligt vad flera av gårdsfolket hade iakttagit ännu ett stenblock, sannolikt något längre än runstenen, kvarligger i dyn i bäcken strax utanför runstenens uppställningsplats, vilket stöder tanken, att runstenen verkligen upptagits ur bäcken av Andersson. En smula besynnerligt blir dock i alla fall det hela, eftersom man icke förstår, varför en runsten — eller kanske rent av två — placerats i den dymjuka botten i den ansvallning av bäcken, som finnes här. Broövergången över bäcken har väl alltid varit på samma ställe som nu vid Kvarntorp, alltså ett stycke ifrån runstenens plats. Det skulle då vara, att ett vadställe befunnit sig i jämnhöjd med runstenens plats, vid vilket vadställe stenen en gång blivit rest. En berggudde på motsatt sida går verkligen ut i sankmarken och kunde tänkas ha gjort platsen lämplig för vadning. Emellertid finnas ju smalare ställen i bäckloppet, som därvidlag hade kunnat vara lämpligare, och den nuv. stora landsvägen passerar bäcken ett betydligt stycke söderut. Att den nuv. gårdsvägen upp till Kvarntorp passerar stenen är betydelselöst, eftersom den är nyanlagd, den gamla gårdsvägen gick i nuv. rågängen SO om gården.

Men även om man godtager den vid gården kvarlevande traditionen, att Andersson upptagit stenen ur bäcken i dess nuvarande skick, återstår frågan, om den därmed är att anse såsom 'äkta' i den meningen, att den skulle ha huggits¹¹⁹ under den verkliga runstenstiden och bär en inskrift, som är avsedd att vara begriplig. Jämför man dess runformer med de på måfå formade men starkt runliknande tecknen på en del amuletter o.d. från exempelvis 15- och 1600-talen, t.ex. på det ristade brynet från Norrköping, faller det i ögonen, hur lika Kvarntorpsstenens tecken är dessa runliknande krumelurer. Det må starkt sättas ifråga, huruvida icke Kvarntorpsstenens inskrift tillkommit under något av de nämnda århundradena.

Stenen är utan motstycke i andra landskaps runstensmaterial. I Södermanland kan man peka på ett antal stenar, vars runformer i ett eller annat avseende erinra om Kvarntorpsstenens men vars inskrifter Elias Wessén, som senast yttrat sig om dem, anser otolkbara (Södermanlands runinskrifter, 1924—36, s. XV).

Kvarntorpsstenens såväl radlinjer som runtecken äro mycket djupt huggna. Mitt återgivande av dem sammanfaller därför i det allra närmaste helt med Brates.

¹¹⁹ Nordén skriver: »i den vedertagna meningen, d.v.s. om den huggits». Wessén har skrivit ett frågetecken i marginalen och texten har i utgåvan ändrats till vad Wessén skrivit under detta frågetecken.

Plansch 73b. Ög 137. Kvarntorp, Svanshals sn. Foto Nordén 1946. [Jansson skriver 1947: Duger möjligen]

Detta dokument ingår i en digital utgåva av Arthur Nordéns supplement till Erik Brates Östergötlands runinskrifter. Manuset avslutades 1947 och var tänkt att tryckas 1948. Utgåvan publiceras fritt tillgänglig på Internet.

Texten innehåller inte nyare litteraturreferenser än 1947 och tar ingen hänsyn till modern runforskning och måste därför användas med reservationer. Utgåvan är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter är du välkommen att meddela dessa till utgivaren på nedanstående e-postadress.

Utgivare: Jan Owe

Kontakt: runor@gamlebo.se

Senast ändrad 2020-05-23